Maar hier, in wat de Heere hier bij Jeremia betuigt, is 't zoo heel anders. Hier is geen sprake van een schuldbesef dat in 't volk opkwam en zich nu uitsprak. En evenmin beluistert ge hier een verwijt van mensch aan mensch over wat hij deed of naliet. Neen, hier is sprake van iets ontroerends, dat in uw verborgen zielsleven tusschen u en uw God, als den Kenner van uw hart, voorviel.

Het is de Heere zelf, die hier in uw conscientie tegen u opkomt, en u innerlijk toespreekt, om 't u aan te zeggen, hoe Hij er bij geweest is, toen ge weer in uw oude zonde terugvielt, en op nieuw, uw conscientie verkrachtend, tegen den heiligen wil van uw God ingingt.

Dat kon nu zonde van allerlei aard zijn.

Het kan zijn, dat ge in koopmanschap of handel u gewend hebt aan niet geheel eerlijke practijken, en hieruit zeker gewin trokt. Het kan zijn, dat ge aan zinnelijke zonde verslaafd waart geraakt, en er niet meer van af kunt komen. Het kan ook wezen, dat ge in een zondige zelfaanbidding van uw eigen ik verdoold waart. Dat ge onlief pleegt te zijn tegenover iemand van uw omgeving, die u in den weg staat. Het kan wezen, dat ge u vermeit in zondige voorstellingen, die u tot in uw droomen vervolgen. Kortom, er kan sprake zijn van wat men wel eens noemt verborgen boezemzonden of van in 't oog springende zonden. Zoo zelfs kunt ge aan zulk een zonde zijn overgegeven, dat de gewoonte u een tweede natuur is geworden, en ge in 't eind nauwelijks meer voelt, dat het wel ter dege *zonde* is. Eerst was er dan nog wel een spoor van berouw, maar dat verflauwde meer en meer. En in 't eind waart ge zoo als verwend aan al zulk zondig doen, dat ge misschien bij ernstigen tegenslag of op uw sterfbed, maar anders heel niet meer bij u zelf gewaar wordt, hoe gij aan die zonde en die zonde aan u vastzit.

Laat een ieder voor zich zelf maar noemen, wat bij hem of haar die bepaalde zonde is.

Maar soms, nu of dan, komt er dan toch een oogenblik, dat het oog uwer ziel er weer voor opengaat, en dat ge, ge weet zelf niet hoe, op eens weer een sterk gezicht op uw zonde krijgt, zoodat ge uw zonde weer *ziet*, en als door heel uw wezen voelt: Ja, dat is de eigenlijke kanker die aan mijn ziel knaagt.

Dat is dan een oogenblik, dat u redden kan, een oogenblik waarin God aan uw ziel schudt, om ze in haar zelve te doen opleven.

En dringt nu de genade op zulk een oogenblik diep door, dan overkomt 't ons, dat juist waar we weer vielen, en 't verwijt opkomt, en we ons best doen, om er weer overheen te werken, God de Heere zelf in den tempel van onze ziel binnentreedt, ons met zijn heilig oog o, zoo doordringend aanstaart, en het ons met een stemme van roerend verwijt, maar ook van aangrijpende erbarming influistert: »*Zie, Ik heb 't ook gezien*", wat ge daar weer deedt of u weer voornaamt.

Dat: *ook* gezien, spreekt zoo aangrijpend. Het wil toch zeggen: »Gij waart met deze uw zonde weer bezig, en uw oog richtte er zich weer op, maar versta 't nu, dat ook Ik, uw God, 't gezien heb, wat in u opkwam, of wat ge gedaan hebt. Ik ben 't, en Mij, uw God, hebt ge met en door uw zonde gegriefd.

Is dan de zonde nog niet voltooid, dan wordt ze gestuit. Tegen zulk een zelfopenbaring van uw God in, kondt ge uw zonde niet herhalen. Immers, wie dat kon en deed, ware verloren.

Neen, zulk een ontmoeting met uw God in uw zelfbewustzijn, op een bang oogenblik, wanneer de zonde weer bij u voor de deur lag, breekt 't kwade opzet. En dan laat ge af.

Of ook, was de jammerlijke zonde er reeds door, en hadt ge reeds gezondigd, dan brengt zulk een zeggen van uw God: »Ik heb 't ook gezien", u van zelf op de knieen, en doet u in een gemeend, in een oprecht, in een in tranen uitvloeiend berouw verzinken. En als dan in dat berouw genade spreekt, dan is dat 't innerlijk doorleefd berouw dat vanzelf nieuwe genade uitlokte.

Dat God uw zonde *zag*, en dat gij hiervan *weet* kunt hebben, is zoo dikwijls het eenige, dat u van uw zonde nog afbrengt en u redt.

Dr. A. K.

Amsterdam, 4 Februari 1916.

Het veiligst gaan onze Kerken dus, wanneer ze naar luid van Artikel XIX onzer herziene Kerkenorde, zelve zorg dragen, dat er studenten in de Theologie onderhouden worden. Al kon er, zoolang de Overheid publiek professie deed van de Gereformeerde religie en het onderwijs aan 's Lands Hoogescholen een daarmede overeenstemmend karakter droeg, minder bezwaar tegen bestaan, dat de Kerk deze financieele zorg aan de Overheid overliet, thans, nu de Overheid geen professie meer doet van een bepaalde religie en daarmede elke waarborg weggevallen is, dat het onderwijs in de Theologie aan de Rijksuniversiteiten in overeenstemming met de belijdenis onzer Kerken zal gegeven worden, kan de Kerk dit niet meer doen, maar behoort zij zelf deze zorg op zich te nemen. Trouwens, niet de Overheid, maar de Kerk heeft er in de eerste plaats belang bij, dat er een voldoend aantal studenten in de Theologie is, en op haar rust daarom van Godswege de plicht, aan onvermogende studenten, die voor het ambt van predikant zich voorbereiden, de middelen te verschaffen om dit te kunnen doen. Waar nog bijkomt, gelijk we in ons vorig artikel reeds opmerkten, dat niet de Overheid, maar de Kerk alleen in staat is te beoordeelen, in hoeverre de jongelieden, die voor deze financieele hulp zich aanmelden, voldoen aan de vereischten, die door Gods Woord voor den Dienaar des Woords worden gesteld.

Vandaar dat we, nu de nood aan predikanten zich zoo nijpend gevoelen doet, onze Kerken bijzonder willen opwekken om voor dit doel een milde bijdrage te geven. Elk onzer particuliere Synodes, Noord-Brabant en Limburg alleen uitgezonderd, heeft een apart studiefonds voor hulpbehoevende studenten, waarvoor geregeld gecollecteerd wordt. Dat volgens het Kerkelijk Handboekje dit fonds in de provincie Drenthe nog altoos den naam draagt: kas ex bonis publicis, zal wel een vergissing zijn, want het is kwalijk aan te nemen, dat de Synode van Drenthe niet zou weten, dat Artikel XIX onzer Kerkenorde allang veranderd is en de naam ex bonis publicis niet op deze kerkelijke beurzen past. Hoeveel de Kerken voor deze studiefondsen collecteeren en hoeveel studenten daaruit onderhouden worden, blijkt uit het Kerkelijk Handboekje niet; iets wat opnieuw ons betreuren doet, dat we geen officieele kerkelijke statistiek bezitten, waarin de collecten worden vermeld. *Maar wel kan geconstateerd worden, dat de gelden, die door kerkelijke collecten voor dit doel bijeenkomen, volstrekt niet voldoende zijn om aan de aanvragen om hulp te voldoen.* Telkens verneemt men, dat jongelieden die gaarne in de Theologie willen studeeren, maar wier ouders niet bij machte zijn de kosten daarvan te dragen, bij deze provinciale studiefondsen aankloppen, maar afgewezen moeten worden, omdat er geen geld genoeg is om hen te helpen. Daarbij komt, dat zulk een hulp, zal ze afdoende wezen, niet eerst beginnen moet, wanneer deze jongelieden student zijn geworden, gelijk nu meestal de regel is, maar hun evenzeer verstrekt moet worden vóór dien tijd met het oog op hun voorbereidende gymnasiale studiën, waarvan de kosten, vooral wanneer de de ouders niet wonen op een plaats, waar een Christelijk gymnasium zich bevindt, vaak even hoog zijn als die aan de Akademie. Immers waar God de Heere in het hart van jonge mannen de keuze wekt om Hem in zijn Kerk te dienen en hun daarbij de talenten en gaven schenkt, noodig voor de studie, daar mag het ontbreken van financieele middelen geen oorzaak zijn, dat zoo iemand toch gedwongen zou worden een andere loopbaan te kiezen. Had de Kerk overvloed van predikanten en vloeide de stroom van studenten in de Theologie mildelijk toe, zoodat er eer vrees voor *te veel*, dan voor tekort aan predikanten zou bestaan, dan zou er misschien oorzaak wezen, om met het verleenen van deze financieele hulp karig te wezen. Een kunstmatige aankweek van studenten in de Theologie zou dan gevaar opleveren, dat straks, om nu dit minder schoone beeld hier over te nemen, de markt overvoerd zou worden en er na afloop hunner studie voor hen geen plaats in de Kerk zou wezen. Maar nu ieder weet, dat hiervan geen sprake is; nu het aantal vacatures zoo groot is en het aantal studenten in de Theologie eer daalt dan stijgt, zou de Kerk wel een zware schuld op zich laden, wanneer ze jonge mannen, in wier hart God de begeerte geeft om predikant te worden, niet in staat zou stellen door financieele hulp aan die begeerte te voldoen. Ook hier geldt: wie spaarzamelijk zaait, zal spaarzamelijk maaien. Wat zal het de Kerk baten, wanneer de dienaren weinig zijn, tot God den Heere te bidden, dat Hij meer arbeiders in den oogst uitstoote, wanneer men tegelijk de hand sluit en geen middelen geeft aan degenen, die o zoo gaarne predikant zouden willen worden, maar, omdat ze zelf onvermogend zijn, het niet kunnen. God de Heere zou dan met zijn oordeel komen en het gebrek aan dienaren des Woords zou een straf voor de gierigheid der Kerken zijn.

Of het wenschelijk is, dat naast deze kerkelijke studiefondsen ook private personen of particuliere vereenigingen voor ditzelfde doel gelden geven of verzamelen, is een vraag, die niet zoo gemakkelijk te beantwoorden is. Op zich zelf bestaat er natuurlijk geen bezwaar tegen, dat een Christen, die rijkelijk met aardsche goederen gezegend is, uit zijn private middelen een arm student laat studeeren. De Synode van Dordrecht in 1578 drong er reeds op aan, dat ook private personen studenten in de Theologie zouden onderhouden. Zelfs kwam het vroeger niet zoo zelden voor, dat rijke lieden zulk een hulp niet alleen bij hun leven verleenden, maar studiebeurzen stichten met een eigen kapitaal, waaruit ook na het sterven der stichters arme studenten konden studeeren. Zulke beurzen bestaan er ook thans nog vele, en het is alleen te betreuren, dat terwijl het doel van de stichters bepaald was, Gereformeerde jongelieden aan een Gereformeerde Hoogeschool voor de Gereformeerde Kerken op te leiden, deze beurzen thans schier uitsluitend ten goede komen aan jonge mannen, die aan de Rijksuniversiteiten studeeren om predikant te worden in de Hervormde Kerk, waarbij elke waarborg ontbreekt, dat ze Gereformeerd zijn. Ook het stichten van particuliere vereenigingen om aan onvermogende theologische studenten hulp te bieden, kan daarom niet absoluut afgekeurd worden, wanneer de hulp, die de Kerk biedt, onvoldoende blijkt. Maar in dit laatste ligt dan altoos een *getuigenis tegen de Kerk*. Wanneer de Kerk in dezen behoorlijk haar plicht volbracht, dan zou het ook niet noodig wezen, dat zulk een particuliere vereeniging moest optreden naast de Kerk, om hetgeen waarin zij te kort schiet, aan te vullen. Gaven de leden van zulk een particuliere vereeniging, die gewoonlijk tevens lidmaat der Kerk zijn, hun bijdrage, in plaats van aan de kas hunner vereeniging, aan de Kerk, dan zou heel deze hulp overbodig wezen. Zelfs is het gevaar niet zoo denkbeeldig, dat de gift, die men uit liefde voor zijn particuliere vereeniging in haar kas stort, in mindering zal gebracht worden bij de collecte van de Kerk en deze er dus schade van zal lijden. Was het doel van zulk een particuliere vereeniging of studiefonds nu om onvermogende studenten *in het algemeen* te helpen, dat zou voor het bestaan van zulk een vereeniging naast het kerkelijk studiefonds, dat voor onvermogende *theologische* studenten bestemd is, een reden wezen. Maar wanneer het doel, alleen en uitsluitend is, minvermogende studenten in de theologie te steunen, dan is er voor het bestaan van zulk een afzonderlijke vereeniging naast het kerkelijk studiefonds eigenlijk geen reden. Zelfs moet het om meer dan eene oorzaak verkieslijker worden geacht, dat deze gelden, zooals ook onze Kerkenorde wil, door middel van de Kerken, dan door middel van particuliere vereenigingen aan deze hulpbehoevende studenten in de theologie toekomen. Vooreerst omdat de Kerken veel beter dan een particuliere vereeniging *keur* kunnen oefenen, aan wie ze hulp verleenen, en *toezicht* kunnen houden op degenen, die deze hulp ontvangen. Zulk een keur en toezicht nu is bij het verleenen van deze financieele hulp broodnoodig, opdat de Kerken aan waardige Dienaren des Woords geholpen worden. En in de tweede plaats omdat het beginsel van *vrije studie*, dat door de Gereformeerden steeds is gehandhaafd, minder gevaar loopt, wanneer de Kerken deze beurzen verleenen, dan wanneer dit geschiedt door een particuliere vereeniging. Een minvermogend student moet niet door degene, die zulk een beurs verleent, gedwongen worden naar de een of andere school te gaan, maar moet zelf kunnen kiezen. Nu laten onze Kerken degenen, die zulk een beurs verkrijgen, gewoonlijk vrij, waar ze willen gaan studeeren aan de Theologische School of aan de Theologische faculteit der Vrije Universiteit, of wel ze stellen voor beide een gelijk aantal beurzen beschikbaar. Maar een particuliere vereeniging zal licht, naar de sympathie van haar bestuursleden is, aan een bepaalde School de voorkeur geven en dan door middel van de te verleenen beurs pressie gaan uitoefenen op dezen student, aan welke School hij moet gaan studeeren, en zulk een pressie is zeker niet wenschelijk. Natuurlijk geldt dit bezwaar niet, wanneer men een studiefonds opricht ten behoeve van zulk een *bepaalde School*, want dan is het doel in de eerste plaats om *deze School* te steunen, worden daarvoor gelden gevraagd en volgt het uit den aard der zaak, dat wie uit deze gelden steun ontvangt, dan ook aan die School studeeren moet. Maar geheel anders staat de zaak, wanneer zulk een vereeniging of studiefonds wordt opgericht met het doel om behoeftige studenten in de theologie in het algemeen te steunen, en voor dat doel bij ieder gelden worden gevraagd, terwijl de beheerders dezer gelden ze dan toch bij voorkeur of uitsluitend ten bate van één bepaalde School gebruiken. Dat zulke gevallen metterdaad voorkomen niet alleen in, maar ook buiten onzen kring, is helaas bekend genoeg.

Het is daarom, dat we aan den weg in Art. XIX onzer Kerkenorde voorgeschreven, de voorkeur geven. Het bestaan van particuliere vereenigingen of studiefondsen keuren we daarom niet af. Nu de studiebeurzen der Kerken onvoldoende zijn, kunnen ze zelfs moeilijk gemist worden. Maar hoe dankbaar we ook zijn, voor wat ze gedaan hebben om in dezen nood hulpe te bieden, toch hebben onze Kerken wel in te zien, dat op haar in de eerste plaats de roeping rust om de behoeftige studenten in de Theologie te onderhouden. De Kerk is hiertoe de eerst geroepene en zij kon dezen plicht ook op de beste wijze vervullen.

De watersnood in onze Kerken.

De bange ramp, die Nederland trof, toen de watervloed door den storm opgezweept, door de dijken heenbrak en een groot deel onzer lage polderlanden aan de Zuiderzee-kust gelegen onder water zette, heeft niet alleen de bevolking dezer streken in namelooze ellende gedompeld, maar ook geen geringe schade toegebracht aan onze Gereformeerde Kerken. Menig kerkgebouw en pastorie staat onder water; het meubilair werd bedorven; een tijdelijk onderkomen moest elders worden gezocht. Wanneer straks de vloed weer geweken is en de bevolking naar hare woningen zal terugkeeren, moet kerk en pastorie weer worden hersteld en voor nieuw meubilair worden gezorgd, waarmede duizenden guldens zullen zijn gemoeid.

Nu zijn de Kerken, die door deze ramp getroffen werden, meest zwakke en arme Kerken, die toch reeds moeite genoeg hadden om financieel te kunnen rondkomen. En nu de bevolking van alle bronnen van inkomsten verstoken is en zelf de bitterste armoede lijdt, is er geen denken aan dat ze uit eigen middelen in den nood van haar Kerken kan voorzien. Het is daarom, dat zich een Commissie gevormd heeft van enkele predikanten uit Noord-Holland en Utrecht, welke provincien het meest hebben geleden, die een beroep doet op al onze Kerken om steun te bieden in dezen nood. Het Nederlandsche volk heeft in deze dagen schitterend zijn alouden roem van weldadigheid gehandhaafd. Binnen enkele weken kwam bijna een en een kwart millioen in bij de Wateranoodcommissie. Maar deze gelden dienen uiteraard alleen voor leniging van den *socialen* nood der bevolking, en onze Kerken kunnen bezwaarlijk bij deze Commissie om hulp aankloppen. Van harte steunen we daarom de bede dezer Commissie, dat onze Gereformeerde Kerken voor deze arme Kerken een bijdrage zullen geven. Waar één lid lijdt, zegt de Apostel, lijdt het geheele lichaam mede, en waar de band van saamhoorigheid onder de leden van Christus Kerk zoo innig is, hoe zou daar de roepstem om steun van deze arme Kerken geen weerklank vinden? Laten daarom *al* onze Kerken, die door Gods genade voor deze ramp gespaard zijn gebleven, op een der eerstkomende Zondagen een extra collecte voor deze geplaagde Kerken houden en hun liefdegaven toezenden aan den secretaris-penningmeester Ds. W. Breukelaar te Zaandam.

Het verzoekschrift, dat de bedoelde Commissie aan al onze Kerken heeft toegezonden, geven we hier gaarne een plaats:

Welëerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Nog leeft heel Nederland onder den indruk van de ontzettende ramp, die een aanmerkelijk deel van ons land heeft getroffen. Duizenden zijn verdreven van huis en erf en gedompeld in ontroerende ellende. In den socialen nood dezer duizenden tracht de Algemeene Watersnood Commissie op uitnemende wijze te voorzien. Er zijn echter ook onderscheidene Gereformeerde Kerken, die door deze ramp zeer ernstig in het gedrang zijn gekomen. Enkele Kerken zijn thans zelfs geheel verstrooid. Tenzij er krachtige hulp wordt geboden, zullen sommige Kerken niet kunnen blijven bestaan.

Nu spreekt het van zelf, dat deze Kerken als zoodanig voor de instandhouding van hun kerkelijk leven niet bij de Algemeene Watersnood Commissie kunnen aankloppen. De roeping om deze zoo zwaar bezochte Kerken de noodige hulp te verleenen, legt de Heere op de Zuster-Kerken in Nederland, die daartoe ook ongetwijfeld gaarne bereid zijn.

Ondergeteekenden, die allen zeer van nabij bekend zijn met den droeven toestand dezer in hun voortbestaan zoo ernstig bedreigde Kerken, hebben zich vereenigd tot een Commissie, die zich ten doel stelt deze Kerken te helpen tot instandhouding van hun Kerkelijk leven.

Hoeveel hiervoor noodig zal zijn, is nog onmogelijk te zeggen. Maar zeker zullen er **duizenden guldens** moeten bijeengebracht worden, indien deze Kerken niet te gronde zullen gaan; te meer omdat sommige dezer Kerken toch reeds tot de zwakke Kerken behoorden.

Wij nemen daarom de vrijheid ons te wenden tot alle Geroformeerde Kerken in Nederland met het dringend verzoek, ten spoedigste een collecte te houden voor deze Zuster-Kerken, die in zoo nijpenden nood verkeeren. Het doel is **alle Kerken**, die door den Watersnood zijn getroffen, te steunen voor zoover zij tot instandhouding van hun Kerkelijk leven steun behoeven.

Wij vertrouwen, dat alle Gereformeerde Kerken in Nederland met bereidwilligheid aan onze roepstem gehoor zullen geven. Er is veel, zeer veel noodig. Mocht er echter meer gecollecteerd worden dan voor het genoemde doel strikt noodig is, zal dat meerdere gestort worden in de Generale Kas voor hulpbehoevende Kerken in Nederland. Vriendelijk verzoeken wij de collecte *spoedig* te zenden aan den Penningmeester onzer Commissie.

Moge de Heere dezen arbeid zegenen, opdat deze beproefde Kerken door de liefde der Zusterkerken mogen worden verkwikt en daardoor de naam onzes Gods moge worden verheerlijkt.

Ds. B. van Schelven, te Amsterdam, *Voorz.*
Ds. W. Breukelaar, te Zaandam, *Sec.-Penn.*
Ds. A. M. v. d. Berg, van Landsmeer.
Ds. A. M. Donner, te Amersfoort.
Ds. D. Hoek, te Enkhuizen.
Ds. Tj. Petersen, te Purmerend.
Ds. A. Schweitzer, van Buiksloot.
Ds. C. Stadig, te Den Helder.
Ds. J. G. Ubbink, te Monnikendam.

Amsterdam, 27 Januari 1916.

We twijfelen niet, of niet één Kerk zal dit verzoekschrift onbeantwoord laten. Alleen stelle men het houden der collecten niet te lang uit. Niet alleen omdat ook hier de regel geldt: *wie spoedig geeft, geeft dubbel*, maar ook omdat de harten nu nog het meest onder den indruk zijn van de geleden ramp en daardoor ook lichter tot het oefenen van barmhartigheid zullen worden bewogen.

Het tweede congres voor Gereformeerde evangelisatie.

Gelijk men onder de kerkelijke berichten in ons blad zal zien, heeft het Comité, dat door het eerste Congres voor Evangelisatie te Amsterdam benoemd werd om een tweede congres saam te roepen, gemeend, dat de tijd daarvoor thans gekomen was, en daarom besloten, dat Woensdag 3 Mei dit congres zal gehouden worden, en wel ditmaal te Rotterdam.

Van harte verblijden we ons, dat het Comité dit besluit nam. Het eerste congres te Amsterdam is in menig opzicht zoo schitterend geslaagd, dat er wel uit blijkt, hoe de behoefte aan zulk een congres, waar men broederlijk met elkander van gedachten kan wisselen over de vele vraagstukken, die bij den Evangelisatie-arbeid aan de orde komen, algemeen wordt gevoeld. Al te spoedig moeten zulke congressen wel niet op elkaar volgen, omdat dan allicht de belangstelling dalen zou, maar nu sinds het eerste congres reeds drie jaar verloopen zijn, kan men zeker niet klagen, dat het Comité te veel spoed met het saamroepen van het tweede congres heeft gemaakt.

Met belangstelling wachten we het werkprogram van dit tweede congres af. Het Comité, dat de voorbereiding in handen heeft, moge bij de saamstelling van dit program er wel op letten, dat een vorig maal het menu wel wat overladen was en dit voor een goede digestie niet altoos bevordelijk is. We bedoelen daarmede allerminst een onvriendelijke critiek op den arbeid der voorgaande Commissie. Wie voor het eerst zulk een congres saamroept, tracht allicht door verscheidenheid van onderwerpen de belangstelling te wekken. Maar de ervaring op het eerste congres opgedaan, heeft wel geleerd, dat daardoor de degelijkheid der bespreking schade lijdt. Laat men daarom ditmaal zijn kracht niet in het *multa*, maar in het *multum* zoeken; dan blijft er behoorlijke tijd over voor het debat.

Theologische School te Potchefstroom.

Ook de Theologische School te Potchefstroom in Zuid-Afrika heeft bij den Senaat der Vrije Universiteit het verzoek ingediend, dat degenen die bij haar candidaats examen in de Theologie hadden afgelegd, vrijgesteld zouden worden van het propaedeutisch en candidaats-examen in de Theologie, wanneer ze aan de Vrije Universiteit hun studien wenschen voort te zetten.

De Senaat der Vrije Universiteit heeft aan dit verzoek bereidwillig gehoor gegeven. Het was hem aangenaam, nu dit voorrecht reeds geschonken was aan de Theologische School te Grand-Rapids in Noord-Amerika en ook aan de Theologische School onzer Gereformeerde Kerken te Kampen, het eveneens te kunnen verleenen aan de Theologische School te Potchefstroom.

Dat zoolang de oorlog duurt de stroom der studenten uit het buitenland zoo goed als geheel ophoudt, ligt in den aard der zaak. De gevaren aan zulk een reis naar Nederland verbonden, en de onzekerheid van de toekomst van ons eigen volk, maken dit begrijpelijk. Maar wanneer straks de vrede weer gesloten zal zijn, hopen we, dat het besluit van den Senaat er toe zal medewerken, den weg gemakkelijker te maken voor de studenten uit Zuid-Afrika om in Holland hun studiën voort te zetten. De broederband met onze stamverwante volken in Zuid-Afrika wordt daardoor versterkt, en de invloed onzer Calvinistische Hoogeschool moge aan de zuiverhouding van de Gereformeerde beginselen bij onze Zuid-Afrikaansche broeders ten goede komen.

De „gerechtigheid Gods" bij Paulus.

Dr. J. Brinkman, predikant bij de Gereformeerde Kerk van Velp, verwierf 21 Januari j.l. den doctorsgraad in de Theologie aan de Vrije Universiteit na de verdediging van een proefschrift, dat handelt over het begrip van de »gerechtigheid Gods« bij Paulus.

Gelijk Dr. Brinkman in zijn inleiding terecht opmerkt, is deze karakteristieke Paulinische uitdrukking, vooral sedert de Reformatie der 16e eeuw, een voorwerp van aanhoudend onderzoek en van exegetische en dogmatische studie geweest. Dit lag vooral daaraan, dat volgens Luther's eigen getuigenis het nieuwe inzicht, dat hij door Rom. 1 : 17 in deze gerechtigheid Gods kreeg, de eigenlijke oorzaak is geweest van zijn persoonlijke bekeering en van zijn breuke met Rome. Met Luther's eigenaardige opvatting, die bij van deze „gerechtigheid Gods" had, hangt ten nauwste samen heel zijn leer van de *rechtvaardigmaking door het geloof*, en vandaar dat schier alle controvers tusschen de Reformatie en Rome zich altoos weer op dit punt concentreerde. Tegenover de geheele onjuiste voorstelling, die Denifle van deze rechtvaardigheidsleer van Luther gaf, toont Dr. Brinkman in deze historische inleiding met tal van citaten uit Luther's geschriften aan, wat Luther eigenlijk onder deze rechtvaardigmaking door het geloof heeft verstaan. Zoo is tevens het belang van dit onderwerp, ook voor onzen tijd, duidelijk geworden. Dr. Brinkman vangt daarna zijn eigenlijk onderzoek aan door achtereenvolgens na te gaan: 1o. de beteekenis van het woord »rechtvaardigen", waarbij hij aantoont, dat dit woord in de N. T. geschriften en vooral bij Paulus, nooit in ethischen, maar steeds in juridischen zin gebruikt wordt; 2o. de Oud-testamentische grondslag van deze beschouwing van de gerechtigheid Gods bij Paulus; 3o. de beginselen van deze Paulinische leer in de prediking van Christus zelf; 4o. wordt dan een onderzoek ingesteld naar de beteekenis van de uitdrukking »gerechtigheid Gods« bij Paulus; 5o. wordt het verband aangetoond, dat Paulus legt tusschen deze »gerechtigheid Gods« en de dood van Christus, het geloof en het nieuwe leven, terwijl ten slotte de religieuse beteekenis wordt uiteengezet van de leer der „gerechtigheid Gods". Zooals uit deze korte inhoudsopgave reeds blijkt, bedoelt Dr. Brinkman met de uitdrukking, »gerechtigheid Gods« niet de goddelijke eigenschap, waardoor God zelf rechtvaardig is, maar de gerechtigheid, die Hij door het geloof om Christus wille aan den mensch mededeelt en die de gerechtigheid *Gods* wordt genoemd, omdat ze niet uit den mensch zelf is, maar door God hem wordt geschonken. Vandaar ook het nauwe verband, dat tusschen deze Paulinische uitdrukking en de leer van de rechtvaardigmaking door het geloof bestaat.

Met deze exegetische dissertatie wenschen we Dr. Brinkman van harte geluk. Ze is helder en vloeiend geschreven, ze stelt de quaesties waarom het gaat, duidelijk in het licht en ze heeft vooral daardoor waarde, dat ze opnieuw niet alleen tegenover Rome maar eveneens tegenover den verslappenden en verzwakkenden invloed der ethische theologie weer de groote beteekenis handhaaft van de Paulinische leer van de rechtvaardigmaking door het geloof, zooals deze door al onze Reformatoren is opgevat.

Moge deze eerste proeve, die zoo wel geslaagd is, den doctor tot spoorslag zijn om met deze studiën voort te gaan en blijke de doctorstitel hem geschonken, meer dan een eeretitel geweest te zijn.

Dr. H. H. K.

Leestafel.

Dr. W. Leendertz. Levensspanning. A. H. Kruyt, Uitgever. Amsterdam, 1915.

Dr. Leendertz, wiens dissertatie over Soren Kierkegaard ik hier vroeger besprak, is predikant bij een Doopsgezinde Gemeente op Ameland.

Met belangstelling ben ik dit zijn jongste geschrift gaan lezen, want deze Mennistendominee is niet alleen een jonge man op wiens geestesleven de ideeele kultuur onzer dagen haar stempel heeft gezet, maar ook een, die deel heeft aan dat geestelijk leven hetwelk uit Jezus Christus is en daarom 'n Christen is. En laat mij maar terstond zeggen, dat mijn belangstelling voor dit boek, na de lezing van zijn even 100 bladzijden, allerminst op teleurstelling is uitgeloopen.

* * *

De titel deed mij al dadelijk denken aan Kierkegaard volgens wien de toestand van het religieuse leven »spanning" is; en ook aan Heraklitus, den wijze van Epheze, volgens wien de menschen maar niet verstaan, dat, in het algemeen, het uitelkaar gaande met zichzelf overeenstemt; dat het is een harmonie, een overeenstemming van tegenovergestelde spanningen, als van boog en lier.

En jawel, onder de lezing van Leven-spanning bleek mij, dat dit nog zoo mis niet was.

Anders verging het mij, onder de lezing, met wat ik eerst vermoed had uit het begin van het Voorwoord: »Hoe zullen wij het evangelie brengen tot den modernen mensch, hoe het